

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

№11

2025 noyabr

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari
08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[™]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX
COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 729 sahifa.
2025-yil, noyabr

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afarovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK

Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

JAHONDA KREATIV IQTISODIYOTNING RIVOJLANISHINING UMUMIY GLOBAL TENDENSIYALARI.....	12
Ismailov Azizbek Ruzimaxmatovich	
CHORVACHILIK MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQUV VA EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISHDA BOZOR INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY OMILLARI	22
Soxadaliyev Abdurashid Mamadaliyevich	
XORIJIY INVESTITSİYALAR VA IQTISODIY O'SISH O'RTASIDAGI O'ZARO TA'SIR	30
Madraximova Irodaxon Sherzodbek qizi	
O'ZBEKISTON SHAROITIDA XIZMATLAR EKSPORTINING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI	35
Sultonov Shodiyor Abduxalilovich, Karshiyeva Charos Mamasoliyevna	
QASHQADARYO VILOYATIDA OLIY TA'LIM VA MEHNAT BOZORI INTEGRATSIYASI ASOSIDA YUQORI MALAKALI KADRLAR TAYYORLASHNING HOZIRGI HOLATI.....	41
Haqqulov Fazliddin Faxriddinovich	
SOLIQ MA'MURCHILIGIDA XALQARO TAJRIBA ASOSIDA SAMARADORLIKNI OSHIRISH.....	48
Xodjimov Xamidullo Mamirjonovich	
TIJORAT BANKLARI KREDIT PORTFELNI SAMARALI BOSHQARISH: MUAMMO VA TAKLIFLAR.....	53
Yusupov Shaxzod Maxmatmurodovich	
KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNING RIVOJLANISHIGA TA'SIR ETUVCHI ASOSIY OMILLAR VA IQTISODI SAMARADORLIGI TAHLILI.....	59
Axatova Shahnoza	
SANOATNING "DRAYVER" SOHALARINI RIVOJLANTIRISH	63
Mamurjonova Ruxshonabegim Farxodovna	
РОЛЬ КРЕАТИВНОЙ ИНДУСТРИИ В РЕГИОНАЛЬНОМ РАЗВИТИИ КАРАКАЛПАКСТАНА.....	69
Хошимова Камилла Навфал қизи	
РОЛЬ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА В ПОВЫШЕНИИ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ОРГАНИЗАЦИЙ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ	79
Тожиева Шахноза Бобомуратовна, Расулова Дилфуза Валиевна	
АНАЛИЗ ФИНАНСОВОГО СОСТОЯНИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ.....	86
Файзиёв Умуркул Шухратович	
TIKUV-TRIKOTAJ KORXONALARDA MARKETING FAOLIYATIDA ISTEMOLCHILARNI MOTIVATSIYALASH MASALALARI	97
Jalilov Jamshid G'anijonovich	
СТАНДАРТЫ КАЧЕСТВА КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ.....	103
Ўролова Севара Бехзод қизи	
BANKLARDA KAPITAL YETARLILIGI VA LIKVIDLIKNI AUDITORLIK BAHOLASH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	109
Narziyev Hayotjon Azamatovich	
NATIJAVIYLIKKA YO'NALTIRILGAN BudgetLASHTIRISH ORQALI FISKAL SAMARADORLIKNI OSHIRISH MASALALARI.....	115
Allakuliyev Akmal Baltayevich	
AUDITORLIK XULOSALARIDA AUDITORLARNING PROFESSIONAL MULOHAZALARNING ASOSLILIGINI ANIQLASH AHAMIYATI	120
Parpiyev Jaxongir Ilxomjonovich	
YASHIL IQTISODIYOTDA YASHIL MOLIYALASHTIRISH: NAZARIY VA AMALIYOT UYG'UNLIGI.....	126
Xalikov S. X.	

TURISTIK KORXONALARDA BREND CAPITALINI BAHOLASH	131
Zufarov Akmal Gulamiddinovich	
AYOLLAR ISH BILAN BANDLIGINI OSHIRISHDA KASANACHILIKNING AHAMIYATI	141
Eshqobulova Charos O'roq qizi	
ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	148
Алимова Дилафруз	
O'ZBEKISTON UZUMCHILIK KORXONALARINING EKSPORT MARKETING STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISHDA YASHIL INNOVATSIYALAR VA TEXNOLOGIYALARNING O'RNI	153
Usmonova Diyora Mahmud qizi	
RAQAMLI MOLIYAVIY XIZMATLAR TRANSFORMATSIYASI SHAROITIDA SOLIQ BOSHQARUVI SAMARADORLIGINI OSHIRISH ISTIQBOLLARI	161
Radjabov Umurzoq Ablakulovich	
ЦИФРОВАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОГО СЕКТОРА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН: РОЛЬ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПОВЫШЕНИИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ЭНЕРГЕТИКИ	165
Аллаева Г.Ж.	
THE IMPORTANCE OF STRESS TESTING AND ITS IMPLEMENTATION IN COMMERCIAL BANKS OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN	169
Mamatova Sevara	
MINTAQADA SANOAT KORXONALARI SALOHİYATI VA RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHNING INNOVATSION KO'RSATKICHLARI	175
Nabiyev G'ulom Abdisalomovich	
IJTIMOİY SOHA INVESTISIYA LOYIHALARINI DAVLAT–XUSUSIY SHERIKLIK ASOSIDA MOLIYALASHTIRISHDA RISKLARNI BOSHQARISHNING XORIY TAJRIBALARI	185
Ergashev Axmadjon Maxmudjon o'g'li	
YASHIL BANK MAHSULOTLARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH ISTIQBOLLARI	189
Mahmudov Ulug'bek Davronovich	
KICHIK BIZNESDA XUSUSIY VA UMUMIY AXBOROT TIZIMLARI INTEGRATSIYASI	193
Navruz-zoda Layli Baxtiyorovna	
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA TO'G'RIDAN-TO'G'RI XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB QILISH MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	197
Mamatkulova Nadira Maxkamovna	
JAHON AMALIYOTIDA TASHABBUSLI BUDJETLASHTIRISHNING KONSEPTUAL YO'NALISHLARI	203
Xamidov Xabibullo Xikmatulla o'g'li	
РАЗВИТИЕ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЁТА В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ МАЛОГО БИЗНЕСА КАК ФАКТОР ПЕРЕХОДА К “ЗЕЛЁНОЙ” ЭКОНОМИКЕ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	210
Бозорова Озода Рахимовна	
TEMIРBETON KO'RRIKLARDAGI BURDALANGIN BETONDAN OLINGAN CHAQIQ TOSHNI KOMPLEKS TADQIQOT QILISH	222
Salixanov Saidxon Salixanovich, Kenjayev Temurbek Olimjonovich	
KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKDA YASHIRIN IQTISODIYOTNI ANIQLASH USULLARI VA SOF FOYDA KO'RSATKICHIDA AKS ETISH YO'LLARI	226
Mavlyanov Muzaffar Yusupovich	
MAMLAKATIMIZ BANKLARIDA FOIZ RISKILARI MUAMMOLARI VA ILMIY-TAHLILI	230
Isakov.J.Ya	
QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARINI EKSPORTGA YO'NALTIRISHDA IQTISODIY BARQARORLIK TUSHUNCHASINING NAZARIY ASOSLARI VA BAHOLASH MEZONLARI	238
Faxriddinov Bahriddin	

TO'QIMACHILIK SANOATIDA SUN'IY VA KIMYOVIY TOLALARNING IQTISODIY AFZALLIKLARI	243
Raximov Furqat Jalolovich	
BUXORO VILOYATIDA CHARM-POYABZAL TARMOG'I RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH STRATEGIYASI.....	249
Rahmonov Xurshid Xayriddinovich, Atoeva Mehriqo Ilhom qizi	
KORXONALARDA BUXGALTERIYA HISOBI VA UNI YURITISH TARTIBINI TAKOMILLASHTIRISH.....	254
M.I.Murodova	
SOLIQ SIYOSATI ORQALI AHOLI DAROMADLARINI RAG'BATLANTIRISH MEXANIZMLARI.....	258
Uzoqov Suhrobjon Do'smat o'g'li	
INNOVATSION VA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA LOGISTIK XIZMATLAR KORXONALARINING IQTISODIY SAMARADORLIGI TAHLILI.....	264
Xalimov Javlonbek Shaxriyovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA SOLIQ TIZIMIDA RAQAMLASHTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI SOLIQLARNI UNDIRISHNING METODOLOGIK MUAMMOLARI	271
Muxammadov Nodir Karimovich	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATIDA EKSPORTBOP MAHSULOTLAR ISHLAB CHIQARISH JARAYONLARINI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI SAMARADORLIKNI OSHIRISH	277
Boymirzayev Zokirjon Mashrabboyevich	
IQTISODIYOT VA TA'LIM BOSHQARUVI: O'ZBEKISTONDA TA'LIM BRENDINGI UCHUN IQTISODIY JIHATLAR.....	282
Dilfuza Shokirova	
OLIY TA'LIM SOHASIDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	291
Raximjonova Shohsanam Baxodirovna	
O'ZBEKISTON BANKLARIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANI INSON KAPITALI RIVOJI BILAN UYG'UNLASHTIRISH: INSTITUTSIONAL YONDASHUV.....	295
Xushvaqto'v Nodirbek Nomoz o'g'li	
SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA MOLIVAVIY STRESS-TEST TIZIMINI YARATISH METODOLOGIYASI	299
Zaynutdinov Ismoil Samariddin o'g'li	
HOZIRGI SHAROITDA BANK FAOLIYATIDA RISKLARNI BOSHQARISH TIZIMINING INSTITUTSIONAL MEXANIZMLARI	303
Malikova Dilrabo Muminovna, Shakarova Kumush Faxriddin qizi	
ENSURING SECURITY IN THE DIGITAL WORLD: HOW THE INSURANCE INDUSTRY CAN COUNTER CYBERATTACKS	308
D.D. Omonova	
JAHON SAVDO TASHKILOTIGA A'ZO BO'LISH JARAYONIDA Budget-SOLIQ SIYOSATINI ISLOH QILISH MASALALARI	314
Hojiakbar Zaynabidinov	
SILINDRSIMON KAMERADA QATLAMLI CHIGITLAR AYLANMA HARAKATINING TAHLILI.....	319
No'monov Mirjalol Abdumalik o'g'li	
IPAKCHILIK KLASSTERLARI ASOSIDA TARMOQNI O'RTA MUDDATLI RIVOJLAN TIRISH STRATEGIYASI.....	325
Xudoykulov Mamarasul Radjabovich	
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA UZOQ MUDDATLI AKTIVLAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH.....	332
Shermatov Sirojiddan Xaydarovich	
O'ZBEKISTONDA TURIZM IQTISODIYOTINING RAQAMLI MARKETING ORQALI RIVOJLANISH YO'LLARI.....	335
Egamberdiyev Muzaffar	
РОЛЬ ЦИФРОВЫХ РЕШЕНИЙ В РЕАЛИЗАЦИИ ПРОЕКТА «БЕЗОПАСНЫЙ ГОРОД»	339
Иминов Акбаржон Одилжонович	

IQTISODIY TIZIM VA INSON QADRIYATI: KAPITALIZM VA GUMANIZM O'RTASIDA	345
Raxmatullayev Sarvar Nazar o'g'li, Abdukarimova Muborak Sharaf qizi, Madrakhimova R. G.	
O'ZBEKISTONDA QULAY INVESTITSIIYA MUHITINI SHAKLLANTIRISH VA INVESTITSIIYALAR JALB ETISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	350
Yusupov Muxiddin Soatovich	
KONSOLIDATSIYALASHGAN MOLIVAVIY HISOBOT MA'LUMOTLARINI TAHLIL QILISH MASALALARI	358
Avazov Ilhom Ravshanovich	
YANGI TUZILISHLI IKKI QATLAMLI TRIKOTAJ TO'QIMALARINI OLISH USULLARI	363
S. Saparova, M. Musaeva, M. Mirsadikov, M. Mukimov	
KVANT MUHITIDA AXBOROTNI HIMOYALASHGA XIZMAT QILUVCHI MULTIPLEKSER TUZILMASI	370
Safoev Nuriddin Najmiddin o'g'li	
ERKIN IQTISODIY HUDUDLAR: KO'P QATLAMLI IQTISODIY MEXANIZMLAR, INNOVATSION INFRATUZILMA VA INSTITUSIONAL UYG'UNLIKNING KONSEPTUAL TAHLILI	377
Kuziev Ravshan Ramazonovich	
SANOAT HAMKORLIGINING ILG'OR TAJRIBALARI VA ULARNI O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA INTEGRATSIYA QILISH YO'LLARI	385
Boyutayev Olimjon Urayimovich	
DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK ASOSIDA KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISH MASALALARI	392
Akbarov G'ayratjon Ne'madjonovich	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI QO'NG'IROT TUMANIDA YILQICHILIK VA TUYACHILIKNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARINI ARIMA MODEL ASOSIDA PROGNOZLASH	396
Sabit Gabbarov Nietali'evich	
MAKTABGACHA TA'LIM MUASSALARIDA AUTSORSING FAOLIYATINI MOLIVALASHTIRISHDA ILG'OR XORIJIY TAJRIBALAR	402
Xamidov Anis Choriyevich	
NEXUS BETWEEN RENEWABLE ENERGY USE AND GDP GROWTH IN UZBEKISTAN	407
Xalimjonov Nurbek Ulug'bek o'g'li, Toxirov Shodiyor Zafar o'g'li, Jumamuratov Sultanbek Ilyasovich	
MOLIVAVIY SALOHİYATNI OSHIRISHDA XORIJIY INVESTITSIIYALARNI JALB QILISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI	415
Akishova Shaxnoza Davlet qizi	
O'ZBEKISTON O'RMON XO'JALIGIDA INNOVASION MOLIVALASHTIRISH: NORMATIV TAYANCH, BOZOR INSTRUMENTLARI VA EKOTIZIM XIZMATLARI	420
Mamatqulova Muxlisaxon Mamirjanovna	
SERVIS IQTISODIYOTIDA ISH BILAN BANDLIK SHAKLLARI TRANSFORMATSIYASINI TADBIQ QILISHGA METODOLOGIK YONDASHUV	425
Abdusaidov Akmal Abduvaliyevich	
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA TURIZMNING O'RNI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI	431
Kuymuratova Matlubaxon Abdimanabovna	
МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ «ЗЕЛЁНОГО» ФИНАНСИРОВАНИЯ В БАНКОВСКОМ СЕКТОРЕ	436
Мирдовидов Бахтиер Кобилович	
MILLIY IQTISODIYOT UCHUN INVESTITSIIYA RESURSI SIFATIDA UY XO'JALIKLARI JAMG'ARMALARINI RIVOJLANTIRISH	443
Bayxonov Baxodirjon Tursunbayevich	
AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TIZIMLARI HIMOYA VOSITALARINI SUN'IY INTELLEKT BILAN INTEGRATSIYALASH MUAMMOLARI	448
Bozorov Suhrobjon Mumin o'g'li	

SANOAT KORXONALARIDA KPI TIZIMINI JORIY QILISHNI TAKOMILLASHTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	453
Tursunov Orifali Samandarovich	
IQTISODIY BARQARORLIKGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR VA ULARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	457
Abdullayeva Sevaraxon Xasanovna	
ZARAFSHON MINTAQASI HUDUDLARIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHALARI O'RTASIDAGI MUTANOSIBLIKNI TA'MINLASH ISTIQBOLLARI	463
Murtazayev Isabek Bazarbayevich	
YUQORI SAMARALI PAXTA TOZALAGICHDA MAYDA IFLOSLIKLARNI AJRATISH JARAYONINI TAKOMILLASHTIRISH VA UNING OPTIMAL PARAMETRLARINI MATEMATIK MODELASHTIRISH ASOSIDA ANIQLASH.....	471
Mirzakarimov Mirsharoffiddin Mirzaabdurahimovich	
MAHSULOTLAR RAQAMLI PASPORTI EKOTIZIMI VA UNI SHAKLLANTIRISH OMILLARI.....	478
Avloqulova Sadoqat Sobirjon qizi	
ВЛИЯНИЕ РАЗЛИЧНЫХ МОЮЩИХ СРЕДСТВ И МЕТОДОВ НА ПОКАЗАТЕЛИ КАЧЕСТВА НАТУРАЛЬНЫХ ШЕРСТЯНЫХ ВОЛОКОН.....	484
Собиров ДаниёрХолмуродович	
СТРУКТУРНАЯ МОДЕЛЬ ЦИФРОВОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ПЕДАГОГОВ В СОВРЕМЕННОМ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОСТРАНСТВЕ.....	490
Киличева Феруза Бешимовна	
KICHIK BIZNESNING BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISHINI TA'MINLASHDA SAMARALI OMILLARDAN FOYDALANISH NAZARIYASI	495
Imomnazarov Xurshid Ozodbekovich, Zakirova Gulnora Mirzaliyevna	
TIJORAT BANKLARIDA MOLIVAVIY BARQARORLIKNI BAHOLASH INDIKATORLARI VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	499
Abdusalamov Olimjon Eshmirzayevich	
O'ZBEKISTONDA TURIZM SOXASIGA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK MEXANIZMINI TA'SIRI.....	504
Yuldashev Kodirjon Mamadjanovich	
O'ZBEKISTONDA DAVLAT BUDJETI XARAJATLARINING SAMARADORLIGINI BAHOLASH METODLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	508
Shernayev Akbar Aqmirzayevich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING TIJORAT BANKLARIDA MUAMMOLI KREDITLARNI KAMAYTIRISH YO'LLARI	514
Adilov Mirkomil Miralimovich	
IDORALARARO INTEGRATSIYANING NAZARIY MODELLARI VA UNING DAVLAT BOSHQARUVIDAGI AHAMIYATI	520
Ashirov Jamolbek Shuxrat o'g'li	
MO'RT MATERIALLARNI MEXANIK KESIB ISHLOV BERISHDA ASBOB YUZASIDA KUZATILADIGAN YEYILISH	526
Allanazarov Akmal Abdulxaqovich, Axmedov Azamat Xaitovich, Shakirov Shuhrat Musayevich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA SOLIQ MONITORING TIZIMINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	530
Lukmanov Kahramon Abdurahmanovich	
NODAVLAT OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA MARKETING FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISH VA TAKOMILLASHTIRISH BO'YICHA XORIJIY TAJRIBALAR	534
Yuldashov Isomiddin Sidiqovich	
KICHIK BIZNESNI MOLIVAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHDA TIJORAT BANKLARINING KREDIT SIYOSATINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	540
Norqobilova Nargiza Abdiqudirovna	

PNEVMOTRANSPORT TIZIMIDAGI PNEVMOQUVUR TIRSAK MATERIALINI YAXSHILASH ORQALI PAXTA SIFATIGA TA'SIRINI O'RGANISH	546
Boltabayev Bekzod Egamberdiyevich	
QURILISH MATERIALLARI SANOATI KORXONALARINING EKOLOGIK AKTIVLARINI HISOBGA OLISH	549
Mirzayev Komiljon Abdullajonovich	
DEHQON XO'JALIKLARIDA YER RESURLARIDAN FOYDALANISHNING EKOLOGIK XAVFSIZLIGI VA UNING BAHOLASH USULLARI.....	553
Axmatov Abutolibxon Ochilxon o'g'li	
XUSUSIYLASHTIRILGAN KORXONALARDA KORPORATIV BOSHQARUVNI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI MOLIVAVIY NATIJADORLIKNI OSHIRISH YO'LLARI	557
Asomidinova Moxigulbonu Oybek qizi	
O'ZBEKISTONDA INVESTITSION JOZIBADORLIKNING ORTIB BORISHI JAHON MIQYOSIDA JORIY ETILAYOTGAN BUSINESS READY REYTINGIDAGI BAHOLASH NATIJALARIDA YAQQOL NAMOYON BO'LMOQDA.....	562
Platov Dilshod Xaqberdiyevich, Raxmonov Doniyor Ixtiyorjon o'g'li, Ortiqova Niginabonu Alisher qizi, Raxmonov Jo'rabek Hamroyevich	
QISHLOQ XO'JALIGI SOHASIDA INVESTITSIYADAN FOYDALANISH SAMARADORLIGI VA RIVOJLANTIRISH STRATEGIYASI.....	570
Nilufar Mengqobilovna Xudayberdieva	
MAGNEZIAL BOG'LOVCHI MATERIALLAR ISHLAB CHIQRISHDA SANOAT CHIQINDILARNI FOYDALANISHNING DUNYO VA O'ZBEKISTON MIQYOSIDAGI HOLATI	574
Rahimjon Jalilov Ravshanbek o'g'li, Orazimbetova Gulistan Jaksilikovna	
KORXONALAR ISHLAB CHIQRISH POTENSIALINING XUSUSIYATLARI VA UNDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI	578
Jalilov Bahrom Sotiboldievich	
O'ZBEKISTONDA INKLYUZIV SUG'URTA INSTITUTINING RIVOJLANISH ZARURATI VA UNING IJTIMOY-IQTISODIY AHAMIYATI.....	583
Ravshanova Mohinur O'rolovna	
INNOVATIVE APPROACHES TO IMPROVING STUDENTS' DIGITAL COMPETENCE	588
Jalqasbayev Sultanbek Tayrbek uli	
KREATIV TURIZMDA YANGI TAJRIBALAR YARATISH: IJODIY KLASSTERLAR, MAHALLIY HUNARMANDCHILIK VA IMMERSIV TEXNOLOGIYALAR ROLI	593
Hamzayeva Dilfuza Samarovna	
TO'QIMACHILIK SANOATI KORXONALARI EKSPORT SALOHİYATINI BOSHQARISHNING ZARURIYATI VA AHAMIYATI	599
Salimjonova Zilolaxon Salimjon qizi	
O'ZBEKISTONDA "YASHIL" IQTISODIYOTGA O'TISHNI QO'LLAB-QUVVATLASH UCHUN FOYDALANILADIGAN MOLIVAVIY MAHSULOTLAR	605
Nazarova Umida Mamadali qizi	
CREDIT RISK MANAGEMENT AND PROFITABILITY OF COMMERCIAL BANKS IN AN EMERGING MARKET: THE CASE OF UZBEKISTAN	609
Ruzmamat Khudayberganov Shokirjon ugli, Sobirov Yuldoshboy Ruzimboevich, Nodirbek Fayzullaev Baxtiyor Ugli	
PAXTA XOMASHYOSIDAGI IFLOSLIKLARNI TOZALASHDA UNUMDORLIKNI OSHIRISHGA TA'SIR ETUVCHI OPTIMAL PARAMETRLARNI ANIQLOVCHI MATEMATIK MODEL.....	616
Karimov Abdusamat Ismonovich, Imomnazarova Nurjaxon	
ГОСУДАРСТВЕННО-ЧАСТНОЕ ПАРТНЕРСТВО КАК ИНСТРУМЕНТ МОДЕРНИЗАЦИИ СИСТЕМЫ ДОШКОЛЬНОГО И ОБЩЕГО СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	621
Муродбек Болтабоев	

YOSHLAR TADBIRKORLIGINI MOLIYALASHTIRISHDA MAVJUD MUAMMOLAR VA KAMCHILIKLAR	626
Valiev Umid Gulamovich	
TURIZM SOHASIDA MARKETING STRATEGIYALARINING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	631
Normurodova Zebo Eshmaxmatovna	
HR MARKETING STRATEGIYALARINING KORXONA SAMARADORLIGIGA TA'SIRI	635
Adilova Zulfiya Djavdatovna	
ISHLAB CHIQARISH KORXONALARIDA MARKETING TADQIQOTLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	641
Musayeva Shoirazimovna	
ЭМПИРИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА ЗРЕЛОСТИ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЁТА И ЦИФРОВИЗАЦИИ В МАЛОМ И СРЕДНЕМ БИЗНЕСЕ УЗБЕКИСТАНА	646
Джуманиязова Сабина Михайловна	
MAMLAKATIMIZDA INKLYUZIV TURIZMNI RIVOJLANTIRISH: ISTIQBOLLAR VA STRATEGIK YO'NALISHLAR	654
Maxmudova Aziza Pirmamatovna	
SYNTHESIS OF FLAME-RESISTANT NANOCOMPOSITE COATINGS, THEIR THERMO-MECHANICAL PROPERTIES, AND PRACTICAL APPLICATION IN THE EVALUATION OF HEAT RESISTANCE	658
Tosheva Dilfuza Farxodovna, Siddikov Ikrom Iminjonovich, Rakhimov Firuz Fazlidinovich	
TELEKOMMUNIKATSIYA KORXONALARI FAOLIYATIDA RAQAMLI TEXNIKA VA TEXNOLOGIYALARNING O'RNI	663
Xusanov Durbek Nishanovich	
ИССЛЕДОВАНИЕ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ЖЕЛЕЗОБЕТОННОЙ ТОНКОСТЕННОЙ КОНСТРУКЦИИ С ГРУНТОВЫМ МАССИВОМ В УСЛОВИЯХ ПОЛЗУЧЕСТИ	667
Уринов Адхамджан Акбарович	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARINING INVESTITSIYA LOYIHALARINI MOLIYALASHTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	673
Qurbonov Nuriddin Ro'ziqulovich	
BOLALAR KIYIMI TEXNOLOGIYASIDA XAVFSIZLIK TALABLARI	679
Ergasheva Rashida Abdug'anievna	
AUDITNING XALQARO STANDARTLARI ASOSIDA HISOBOT SANASIDAN KEYINGI HODISALAR AUDITI	683
Muydinov Erkin Djamaliddinovich	
YANGI KELAJAK UCHUN RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI QAMRAB OLIISH: IMKONIYATLAR VA MUAMMOLAR	689
Jalilov Sherzod Kaxramanovich	
TO'QIMACHILIK SANOATI KORXONALARI RAQOBATBARDOSHLIGINI KO'P OMILLI BOG'LANISHLAR ASOSIDA SAMARADORLIKNI OSHIRISH YO'LLARI	693
Xonkeldiyeva Komilaxon Ravshanjon qizi	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA MEHNAT BOZORI VA BANDLIKNING TRANSFORMATSIYASI: GLOBAL TENDENSIYALAR VA ISTIQBOLLAR	697
Bustonov Mansurjon Mardonakulovich	
К ВОПРОСУ РАСЧЕТА ПАРАМЕТРОВ КРОМОК ПРИ ВЫСОКОЧАСТОТНОЙ СВАРКИ ТРУБНОЙ ЗАГОТОВКИ ИЗ ФЕРРОМАГНИТНОГО МАТЕРИАЛА	704
Заиркулов Элёр Ёқубжон ўғли	
TO'QIMACHILIK SANOATIDA XARAJATLARNI KAMAYTIRISHGA UMUMIY YONDASHUVLAR	708
Saidova Kamola Xoshimovna	

ОСНОВНЫЕ ПРИНЦИПЫ И МЕТОДЫ УПРАВЛЕНИЯ ЗАТРАТАМИ НА ПРОИЗВОДСТВО ПРОДУКЦИИ	713
Минутдинова Лилия Тагировна	
RIVOJLANGAN DAVLATLARDA EKSPORT SALOHİYATIDAN SAMARALI FOYDALANISHNING INSTITUTIONAL VA TARKIBIY OMILLARI EMPIRIK TAHLILI	719
Raximov To'xtabek Jumaboyevich	
BOZOR IQTISODIYOTIDA ISH HAQI, FOYDA, FOIZ VA RENTA DAROMADLARI TAHLILI	724
Sayitbayev Shermirza Datkamirzayevich	

BOZOR IQTISODIYOTIDA ISH HAQI, FOYDA, FOIZ VA RENTA DAROMADLARI TAHLILI

Sayitbayev Shermirza Datkamirzayevich

Namangan davlat texnika universiteti professori

E-mail: xulugbek1984@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada aholi daromadlarining asosiy shakllari bo'lgan ish haqi, foyda, foiz, renta hamda ijtimoiy daromadlarning iqtisodiy mazmuni va shakllanish mexanizmlari tahlil qilinadi. Tadqiqotda ish haqining brutto va netto ko'rinishlari, vaqtbay va ishbay to'lash shakllari, shuningdek, ish haqi miqdoriga ta'sir etuvchi omillar yoritiladi. Foyda tadbirkorlik faoliyatida tavakkalchilik va bozor kon'yunkturasi bilan bog'liq kafolatlanmagan daromad sifatida izohlanadi. Dividend daromadining aksiyadorlik faoliyati bilan uzviy bog'liqligi, oddiy va imtiyozli aksiyalar bo'yicha farqlari ochib beriladi. Foiz daromadi kredit bozorida talab va taklif asosida shakllanuvchi daromad sifatida tahlil qilinadi. Renta ko'chmas va ishlab chiqarish vositalarini muqobil ishlatish natijasida olinadigan ortiqcha daromad sifatida yoritiladi. Shuningdek, pensiya, nafaqa va stipendiya kabi ijtimoiy daromadlarning aholi farovonligini ta'minlashdagi o'rni asoslab beriladi. Maqola daromadlar tarkibini tushunish va iqtisodiy jarayonlarni baholashda nazariy hamda amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: ish haqi, brutto ish haqi, netto ish haqi, mehnat bozori, foyda, dividend, foiz daromadi, renta, aksiyadorlik, tadbirkorlik daromadi, ijtimoiy daromadlar, pensiya va nafaqa.

Abstract. This article analyzes the economic essence and formation mechanisms of the main forms of household income, including wages, profit, interest, rent, and social income. The study examines gross and net wages, time-based and piece-rate payment systems, as well as factors influencing wage levels. Profit is interpreted as an unsecured income associated with entrepreneurial risk and market conditions. The close relationship between dividend income and shareholder activity is discussed, along with differences between common and preferred shares. Interest income is analyzed as a form of income determined by supply and demand in the credit market. Rent is explained as surplus income obtained through the alternative use of real estate and production assets. In addition, the role of social income such as pensions, allowances, and scholarships in ensuring population welfare is substantiated. The article has both theoretical and practical significance for understanding income structures and evaluating economic processes.

Keywords: wages, gross wages, net wages, labor market, profit, dividend, interest income, rent, shareholding, entrepreneurial income, social income, pensions and allowances.

Аннотация. В данной статье анализируются экономическая сущность и механизмы формирования основных форм доходов населения, таких как заработная плата, прибыль, процент, renta и социальные доходы. Рассматриваются брутто- и нетто-заработная плата, повременная и сдельная формы оплаты труда, а также факторы, влияющие на уровень заработной платы. Прибыль интерпретируется как негарантированный доход, связанный с предпринимательским риском и рыночной конъюнктурой. Раскрывается взаимосвязь дивидендного дохода с акционерной деятельностью, а также различия между обыкновенными и привилегированными акциями. Процентный доход анализируется как результат спроса и предложения на кредитном рынке. Renta рассматривается как дополнительный доход, получаемый в результате альтернативного использования недвижимости и средств производства. Особое внимание уделяется роли социальных доходов, таких как пенсии, пособия и стипендии, в обеспечении благосостояния населения. Статья имеет теоретическое и практическое значение для анализа структуры доходов и оценки экономических процессов.

Ключевые слова: заработная плата, брутто-заработная плата, нетто-заработная плата, рынок труда, прибыль, дивиденд, процентный доход, renta, акционерная деятельность, предпринимательский доход, социальные доходы, пенсии и пособия.

KIRISH

Bozor iqtisodiyoti sharoitida aholi daromadlarining shakllanishi va taqsimlanishi jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini tavsiflovchi muhim ko'rsatkichlardan biri hisoblanadi. Iqtisodiy jarayonlarni tahlil qilish jarayonida daromad manbalarining tarkibi va ularning shakllanish mexanizmlarini aniqlash alohida ahamiyat kasb etadi. Daromadlar aholining turmush darajasi, mehnat faolligi va iqtisodiy barqarorligini ta'minlovchi asosiy omil sifatida namoyon bo'ladi.

Aholi daromadlari tarkibida ish haqi yetakchi o'rinni egallaydi. U yollanib ishlovchi shaxslarning mehnati evaziga olinadigan asosiy daromad manbai bo'lib, kundalik ehtiyojlarni qondirish, jamg'armalarni shakllantirish hamda umumiy farovonlikni oshirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, foyda, foiz va renta kabi daromad turlari bozor munosabatlari chuqurlashib borishi bilan tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ushbu daromadlar tadbirkorlik faolligi, moliyaviy vositachilik va mulk munosabatlari bilan uzviy bog'liqdir.

Iqtisodiyotni huquqiy jihatdan tartibga solish daromadlarning barqaror va shaffof shakllanishini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. O'zbekiston Respublikasida mulk shakllarining teng huquqliligi, tadbirkorlik va mehnat erkinligi qonuniy jihatdan kafolatlangan bo'lib, bu holat daromad manbalarining xilma-xilligini kengaytirishga xizmat qiladi. Davlat tomonidan qulay investitsiyaviy va ishbilarmonlik muhitining yaratilishi aholi daromadlarining oshishiga hamda iqtisodiy faollikning kuchayishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Mazkur maqolada ish haqi, foyda, foiz, renta hamda ijtimoiy daromadlarning iqtisodiy mazmuni va shakllanish jarayonlari yoritilib, ularning aholi farovonligini ta'minlashdagi o'rni tahlil qilinadi. Daromadlarning ushbu turlarini chuqur o'rganish mehnat bozori, tadbirkorlik faoliyati va moliyaviy munosabatlarning rivojlanish holatini baholash, shuningdek, iqtisodiy jarayonlarga ilmiy asoslangan xulosalar chiqarish imkonini beradi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Aholi daromadlarining shakllanishi va tarkibini o'rganish iqtisodiy nazariya hamda amaliy tahlilning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Klassik iqtisodiy maktab vakillari daromadlarni ishlab chiqarish omillari bilan uzviy bog'liq holda tahlil qilgan bo'lib, ish haqini mehnat evaziga olinadigan daromad, foydani kapitaldan olinadigan daromad, rentani esa yer va mulkdan olinadigan daromad sifatida izohlaganlar. Ushbu yondashuv daromadlar tasnifining fundamental nazariy asosini shakllantirgan [1].

Keynsiy iqtisodiy nazariyada daromadlar masalasi bandlik, iste'mol va jamg'arma jarayonlari bilan chambarchas bog'liq holda yoritiladi. J.M. Keynes ish haqi darajasi va bandlik o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni asoslab, aholi daromadlarining o'sishi yalpi talabni rag'batlantirish orqali iqtisodiy faollikni kuchaytirishini ko'rsatib bergan. Ushbu yondashuv ish haqi va ijtimoiy daromadlarning iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashdagi rolini tushunishda muhim ahamiyat kasb etadi [2].

Zamonaviy iqtisodiy adabiyotlarda foyda va tadbirkorlik daromadlari tavakkalchilik, innovatsion faoliyat hamda bozor kon'yunkturasi bilan bog'liq holda tahlil qilinadi. Xususan, foyda tadbirkorning boshqaruv salohiyati, innovatsion qarorlari va riskni o'z zimmasiga olishi natijasida shakllanadigan daromad sifatida talqin etiladi. Shu bilan birga, dividend daromadlarining moliyaviy bozorlar rivoji bilan uzviy bog'liqligi ko'plab ilmiy tadqiqotlarda asoslab berilgan [3].

Foiz daromadiga bag'ishlangan ilmiy ishlarda kredit bozori mexanizmi, foiz stavkalarining talab va taklif asosida shakllanishi hamda jamg'armalarning investitsiyalarga aylanish jarayoni keng yoritilgan. Ayrim tadqiqotchilar aholi daromadlari tarkibida foiz daromadining ulushi ortib borishini moliyaviy vositachilik institutlarining rivojlanishi bilan izohlaydilar [4].

O'zbekiston olimlarining ilmiy tadqiqotlarida aholi daromadlari masalasi milliy iqtisodiyotning o'ziga xos xususiyatlaridan kelib chiqib tahlil qilingan. Ushbu ishlarda ish haqi, tadbirkorlik daromadlari, renta va ijtimoiy to'lovlarning huquqiy-me'yoriy asoslari hamda ularning aholi farovonligiga ta'siri atroflicha yoritilgan. Xususan, daromadlarni tartibga solishda davlat siyosatining o'rni va ijtimoiy himoya mexanizmlarining ahamiyati alohida ta'kidlanadi [5].

Umuman olganda, adabiyotlar sharhi shuni ko'rsatadiki, ish haqi, foyda, foiz va renta daromadlari turli iqtisodiy maktablar va tarixiy davrlarda turlicha yondashuvlar asosida o'rganilgan bo'lsa-da, ularning barchasi aholi farovonligini oshirish, ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlash hamda iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishda muhim omillar sifatida e'tirof etiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda aholi daromadlarining asosiy shakllari bo'lgan ish haqi, foyda, foiz va rentaning iqtisodiy mazmuni hamda shakllanish mexanizmlarini o'rganishda umumilmiy va maxsus iqtisodiy tadqiqot usullaridan foydalanildi. Mavzuni yoritishda tahlil va sintez, induksiya va deduksiya, taqqoslash hamda mantiqiy umumlashtirish usullari metodologik asos sifatida qo'llanildi.

Ish haqi va foyda daromadlari mehnat bozori hamda tadbirkorlik faoliyatiga oid asosiy ko'rsatkichlar asosida tizimli yondashuv orqali baholandi. Foiz va renta daromadlari esa kredit bozori mexanizmlari va mulk munosabatlari doirasida sabab-oqibat bog'liqligi asosida tahlil qilindi. Shuningdek, normativ-huquqiy hujjatlar, klassik va zamonaviy iqtisodiy adabiyotlar sharhi orqali olingan nazariy xulosalar umumlashtirilib, aholi daromadlarining shakllanish jarayonlarini kompleks va izchil baholash imkoniyati yaratildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, aholi daromadlarining shakllanishi iqtisodiy tizimning barcha bo'g'inlari bilan chambarchas bog'liqdir. Daromadlarning tarkibi va ular o'rtasidagi nisbatlar mehnat bozori holati, tadbirkorlik muhiti, moliyaviy bozorlar rivojlanish darajasi hamda mulk munosabatlari bilan belgilanadi. Ayniqsa, ish haqi daromadlarining ustunligi aholining asosiy qismi yollanib ishlash orqali daromad topayotganini ko'rsatib, mehnat bozorining aholi farovonligidagi muhim rolini tasdiqlaydi.

Ish haqi bo'yicha olib borilgan tahlil vaqtbay va ishbay to'lash tizimlari turli iqtisodiy natijalarga olib kelishini ko'rsatadi. Vaqtbay ish haqi bandlikning barqarorligini ta'minlash va ijtimoiy himoyani kuchaytirish nuqtayi nazaridan muhim ahamiyat kasb etadi. Ishbay ish haqi esa ishlab chiqarish hajmi va mehnat unumdorligini oshirishga xizmat qilib, iqtisodiy faollikni rag'batlantiradi. Brutto va netto ish haqi o'rtasidagi farq soliqlar hamda majburiy ajratmalar mavjudligini aks ettiradi va bu holat aholining real daromadlariga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Foyda daromadlari tahlili tadbirkorlik faoliyatining bozor sharoitlariga sezgirlikni namoyon etadi. Bozor kon'yunkturasi qulay bo'lgan davrlarda foyda hajmining ortishi investitsion faollikni kuchaytiradi va iqtisodiy o'sishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bozor sharoitlarining o'zgaruvchanligi esa foyda hajmining qisqarishi ehtimolini yuzaga keltiradi, bu esa tadbirkorlik faoliyatida risklarni boshqarish muhimligini ko'rsatadi. Dividend daromadlari foydaning aksiyadorlar o'rtasida taqsimlanishi natijasida shakllanadi: oddiy aksiyalar bo'yicha dividendlar bozor natijalariga bog'liq bo'lsa, imtiyozli aksiyalar bo'yicha daromadlar nisbatan barqaror manba sifatida qaraladi.

Foiz daromadlari kredit bozorida talab va taklif munosabatlari asosida shakllanadi. Aholining jamg'armalarini bank va moliyaviy institutlarga joylashtirishi foiz daromadlarini olish imkonini yaratib, passiv daromad manbalarining kengayishiga xizmat qiladi. Renta daromadlari esa ko'chmas mulk va ishlab chiqarish vositalarini muqobil foydalanish natijasida yuzaga kelib, bozor talabi ortishi bilan birga o'sib boradi. Ushbu daromad turi mulkchilik munosabatlarining iqtisodiy samaradorligini yaqqol namoyon etadi.

Quyidagi jadvalda aholi daromadlarining asosiy turlari hamda ularning shakllanish xususiyatlari umumlashtirilgan holda keltiriladi.

1-jadval. Aholi daromadlarining asosiy shakllari va ularning tavsifi

Daromad turi	Shakllanish manbai	Asosiy xususiyatlari	Barqarorlik darajasi
Ish haqi	Yollanib ishlash, mehnat faoliyati	Brutto va netto ko'rinishlarda shakllanadi, vaqtbay va ishbay tizimlarga ega	Yuqori
Foyda	Tadbirkorlik faoliyati	Tavakkalchilikka asoslangan, bozor kon'yunkturasiga bog'liq	Past
Dividend	Aksiyadorlik faoliyati	Oddiy aksiyalarda kafolatlanmagan, imtiyozli aksiyalarda nisbatan barqaror	O'rtacha
Foiz	Kredit va jamg'arma munosabatlari	Talab va taklif asosida shakllanadi, passiv daromad manbai	O'rtacha
Renta	Mulk va resurslardan muqobil foydalanish	Talab oshishi bilan ortiqcha daromad shakllanadi	O'rtacha

Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, daromadlarning xilma-xil shakllari aholi farovonligini ta'minlashda turlicha, ammo o'zaro to'ldiruvchi rol o'ynaydi. Ish haqi ijtimoiy barqarorlik va bandlikni ta'minlashda asosiy manba bo'lib xizmat qilsa, foyda va dividend daromadlari iqtisodiy faollik, tadbirkorlik tashabbuslari hamda investitsion jarayonlarni rag'batlantiradi. Foiz va renta daromadlari esa jamg'armalarni samarali safarbar etish hamda mulkdan oqilona foydalanishni kuchaytirish orqali iqtisodiy resurslar aylanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Mazkur daromad manbalarining uyg'un va muvozanatli rivojlanishi iqtisodiy o'sishni jadallashtirish, aholi turmush darajasini barqaror oshirish hamda ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'rganilgan materiallar shuni ko'rsatadiki, aholi daromadlari yagona manbaga tayanmaydi, balki ish haqi, foyda, foiz va renta kabi turli iqtisodiy manbalar orqali shakllanadi. Ushbu daromad turlari iqtisodiyotda bajaradigan funksiyalari hamda barqarorlik darajasi bilan bir-biridan farqlanadi. Ish haqi aholining asosiy qismini qamrab olgan holda, turmush darajasi va mehnat faolligini belgilovchi yetakchi omil sifatida namoyon bo'ladi. Shu bilan birga, foyda va dividend daromadlari iqtisodiy tashabbus va tadbirkorlik faolligining natijasi bo'lib, bozor sharoitlari va iqtisodiy kon'yunkturaga bevosita bog'liq holda shakllanadi.

Tahlil natijalari foiz va renta daromadlarining kengayib borishi moliyaviy va mulk munosabatlarining rivojlanayotganidan dalolat berishini ko'rsatadi. Bank tizimi orqali olinadigan foiz daromadlari jamg'armalar va

investitsiyalar o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni mustahkamlasa, renta daromadlari mavjud resurslardan muqobil va samarali foydalanish orqali qo'shimcha qiymat yaratish imkonini beradi. Ijtimoiy daromadlar esa iqtisodiy jarayonlarda bevosita ishtirok etmaydigan aholining ayrim qatlamlari uchun barqaror daromad manbai bo'lib, ijtimoiy muvozanatni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

Yuqoridagi holatlarni inobatga olgan holda bir qator amaliy takliflarni ilgari surish mumkin. Avvalo, ish haqi miqdorini mehnat natijalari va samaradorligi bilan yanada uzviy bog'lash orqali real daromadlar o'sishini ta'minlash maqsadga muvofiqdir. Shuningdek, tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlash va investitsiya muhitini yaxshilash foyda hamda dividend daromadlarining kengayishiga xizmat qiladi. Moliyaviy savodxonlikni oshirish orqali aholini jamg'arma va foiz daromadlaridan faolroq foydalanishga undash ham muhim ahamiyat kasb etadi. Bundan tashqari, mulkdan foydalanish samaradorligini oshirish renta daromadlarining iqtisodiy ahamiyatini kuchaytiradi. Ushbu yo'nalishlarda izchil amalga oshiriladigan chora-tadbirlar aholi daromadlari tarkibining muvozanatli va barqaror rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Abdulazizovich X.U. (2023). Moliyaviy aktivlar hisobini yuritishda xalqaro standartlar qoidalarini qo'llash masalalari [Ilmiy monografiya]. Toshkent.
2. Isomuxamedov A. (2025). Kichik biznes subyektlarida xarajatlar va daromadlar hisobini tashkil etish va tahlil qilish. In "O'zbekiston-2030: Innovatsiya, fan va ta'lim istiqbollari" mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari (Vol. 1, No. 2, pp. 65-67).
3. Keynes J.M. (1936). The general theory of employment, interest and money. London: Macmillan.
4. Mishkin F.S. (2019). The economics of money, banking and financial markets (12th ed.). Boston, MA: Pearson Education.
5. Schumpeter J.A. (1934). The theory of economic development. Cambridge, MA: Harvard University Press.
6. Smith A. (1776). An inquiry into the nature and causes of the wealth of nations. London: W. Strahan & T. Cadell.
7. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. (2023). O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. Toshkent: O'zbekiston.
8. Xolmirzayev U.A. (2023). Debitor qarzlarini aylanishi tahlilini takomillashtirish masalalari. [Ilmiy maqola].

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. № 11

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100